

вооружиться государства, и стабильность системы, основанной на сдерживании, по-прежнему остается привлекательной, хотя после окончания холодной войны поддержание этой системы стало более сложным.

Однако само по себе ядерное сдерживание не может быть ответом на все проблемы безопасности в современном мире, и его применение должно быть усилено другими стратегиями. Основная роль, которую он занимал в течение Первого ядерного века, утрачена, но его актуальность, хотя и изменена, но не утрачена.

Список используемой литературы:

1. Роберт Эйнхорн и Стивен Пайфер, Соблюдение требований США по сдерживанию, *Foreign Policy at Brookings*, 2017, С.20.
2. И.Е.Федорова Влияние региональных игроков на внешнюю политику Ирана. 2017. № 7. С. 332-359.
3. З.Хекер, Х.Браун, Р.Карлин, Ядерные реакторы КНДР. // *Ядерный клуб*. -2019.-№ 7.-С. 15-24.
4. Торкунов А.В, Ядерные испытания в КНДР: тактические ошибки и стратегические проблемы // *По дороге в будущее*. М: Аспект Пресс, 2010. С. 345-348.
5. Г.Толорая, Российские интересы и перспективы выхода из корейского тупика. // *Проблемы Дальнего Востока*. 2013. №5 С. 4-20.
6. А.А.Вартумян, Исламский фактор в политическом процессе шахского Ирана и Ирана после революции 1978-1979 гг. *Социально-гуманитарные знания*. 2013. № 7. С. 212-234
7. Алексей Арбатов, «Контроль над ядерным оружием: конец истории», *Глобальная экономика и международные отношения*, № 4. 5 (2016) С. 6–20.

XFTAP 04.51.53

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-8940.21>

Матжанова И.Ә¹, Матжанова Қ.К.²

¹*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
(Алматы, Қазақстан)*

²*Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы
(Алматы, Қазақстан)*

ҚАЗІРГІ СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҚ БАҒДАРДАРЫНЫҢ ӨЗІНДІК СИПАТЫ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ

Аңдатпа

Қазіргі жастардың құндылықтық әлемі өте күрделі, сондықтан әлеуметтанулық зерттеулер арқылы оны толығымен айқындау мүмкін емес. Дегенмен, осы мақала ауқымында студент жастардың құндылықтық бағдарларын анықтауға талпыныс жасалып отыр. Алматы қаласындағы екі жоғары оқу орнының 2 курс студенттері арасында жүргізілген сауалнама зерттеудің эмпирикалық негізі болып табылады. Зерттеу нәтижесінде нақты қорытындылар жасалып, студент жастардың ең маңызды құндылықтық бағдарлары, олардың өзгеру үрдістері айқындалды. Зерттеу отбасы, еңбекқорлық, денсаулық, білім секілді дәстүрлі құндылықтар студенттердің көпшілігі үшін өте маңызды екенін көрсетті. Сондай-ақ, олардың бір бөлігі тұлғалық дамуға, өмірде өз жолын табуға, өз әлеуетін жүзеге асыруға және әлеуметтік мәртебеге ие болуға ұмтылатыны анықталды. Сауалнама жастарға өзіндік азаматтық ұстаным тән екенін және «атамекен», «отан» ұғымдары олар үшін құр сөз емес екенін көрсетті.

Сонымен бірге, бұл зерттеудің нәтижелері жалпылама сипат алмайтынын және осы бағытта әлі де жұмыс істеуді қажет ететінін айта кету керек.

Түйін сөздер: студент жастар, сауалнама алу, құндылықтық бағдарлар, мақсат, өмірдің мәні.

Матжанова И.А¹, Матжанова Қ.К.²

¹*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
(Алматы, Казакстан)*

²Казахская национальная консерватория имени Курмангазы
(Алматы, Казахстан)

ОСОБЕННОСТИ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СОВРЕМЕННОЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация

Ценностный мир современной молодежи достаточно сложен и невозможно полностью отразить его с помощью социологических исследований. Все же в рамках данной статьи предпринята попытка изучить ценностные ориентации студенческой молодежи. Эмпирической базой исследования послужило анкетирование, проведенное среди студентов 2 курса двух высших учебных заведений города Алматы. В результате анализа были выделены наиболее значимые ценностные ориентации студенческой молодежи, тенденции их изменения. Были сделаны определенные выводы, которые свидетельствуют о том, что для большинства традиционные ценности как семья, трудолюбие, здоровье, знание остаются самыми значимыми. Некоторая часть стремится к личностному росту, найти собственный путь в жизни, реализовать свой потенциал и получить значимый социальный статус. Социологический опрос показывает, что молодежи также присуще гражданская позиция и понятия «отчиза», «родина» не пустые слова.

Следует отметить, что результаты данного исследования не носят общезначимый характер и требуют дальнейшей работы.

Ключевые слова: студенческая молодежь, анкетирование, ценностные ориентации, цель, смысл.

Matzhanova I.A.¹, Matzhanova K.K.²

¹*Kazakh national pedagogical university of a named after Abay (Almaty, Kazakhstan)*

²*Kazakh National Conservatory named after Kurmangazy (Almaty, Kazakhstan)*

PECULIARITIES OF VALUE ORIENTATIONS OF MODERN STUDENT YOUTH: SOCIOLOGICAL ANALYSIS

Abstract

The value world of modern youth is quite complex and it is impossible to fully reflect it with the help of sociological research. In this article an attempt to study the value orientations of student youth. An empirical base of research was a questionnaire conducted among 2nd year students of two higher educational institutions in Almaty. As a result of the analysis, the most significant value orientations of student youth, trends in their changes were highlighted. Certain conclusions were drawn that indicate that for most, traditional values like family, hard work, health, knowledge remain the most significant. Some of them strive for personal growth, find their own path in life, realize their potential and gain significant social status. A sociological survey shows that to youth also important a civic position and the concepts of "fatherland", "homeland" are not empty words.

It should be noted that the results of this study are not generally valid and require further work.

Keywords: student youth, questionnaire, value guidelines, purpose, meaning.

Қазіргі кезде өркениет жаһандық дамудың әр түрлі кезеңдерін басынан өткізуде. Еліміздің тәуелсіз болып қалыптасуының өзі де күрделі тарихи кезеңдерден өтті, қазір де әлеуметтік, саяси, мәдени тұрғыдан қиындықтар аз емес. Бүгінгі күндегі қоғамдағы қарама-қайшы мәселелер кешені бүкіл халыққа, соның ішінде жастарға айтарлықтай ықпал ететіні сөзсіз. А.А.Ларинаның пікірінше: «Жастар – олар өмір сүріп отырған әлеуметтік болмыс көрініс табатын айна. Қоғаммен не болса, жастармен де сол болады, қоғам қандай болса, жастар сондай» [1, с.69]. Сондықтан жастардың рухани әлемін, оларға тән құндылықтарды зерттеу өте маңызды.

Дегенмен, қазіргі заманғы жастар өзінің болашағын өзі жасаушы, өзінің күнделікті алып жүрген білімін, ерік-жігері мен шығармашылық белсенділігін тиімді пайдалана алатын, өмір ағысына икемделе білген, өз болашағына сеніммен қарайтын жеке тұлға. Оның алдындағы ең басты мақсат – қоғамда бұрыннан қалыптасқан және жаңадан қалыптасып келе жатқан құндылықтар жүйесін өз бойына сіңдіре отырып, қоғамдық жүйеге бейімделіп, ене білу. Сондықтан, осы мақсатты жүзеге асыруда жастар үшін қандай құндылықтар маңызды, олар қандай құндылықты бағдарларды ұстануға ұмтылады деген сұрақтар кешенді зерттеулерді қажет етеді. Кульжанова Ж.Т.,

Шерьязданова Г.Р. Муханбеткалиев Е.Е. өз зерттеулерінде атап өткендей: «Қазіргі жастардың ұмтылыстарын талдау өмірлік мақсаттары әртүрлі 17 мен 26 жас аралығындағы қазақстандық жастар туралы айтуға мүмкіндік береді. Бірақ олар үшін бір нәрсе ортақ – жастардың басым бөлігі үшін отбасы мен әртүрлі нұсқадағы: қалаулы және қызықты жұмыс немесе ол материалдық табысқа жетуге мүмкіндік беретін жұмыс сөзсізқұндылық болып қала береді» [2, с.47]. Осы 17 мен 26 жас аралығындағы жастардың басым бөлігі - студенттер. Олар біраз жылдар ішінде білікті мамандардың қатарын толықтырушылар ғана емес, сонымен бірге қоғамның болашақ келбетін айқындайтын белсенді және ауқымды әлеуметтік топ болып табылады. Осыған орай қазіргі студенттердің құндылықтар жүйесін анықтау үшін сауалнама әдісін қолдану негізінде зерттеу жүргізілді. Сауалнама тақырыбы: «Қазіргі студент жастардың құндылықтар» және ол жиырма төрт сұрақтан тұрды. Біз солардың негізгілеріне тоқталып өтпекпіз.

Сауалнама Алматы қаласының екі жоғарғы оқу орны – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеттің және Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының студенттері арасында 2019 жылдың ақпан айында жүргізілді. Сауалнамамен қамтылған студенттер саны – 100, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің «Бейнелу өнері және сызу», «Кескіндеме», «Филология», «Қазақ тілінде оқытпайтын мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті» мамандықтарының 50 студентті, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының «Домбыра», «Қобыз-баян», «Халық әні» мамандықтарының 50 студенті. Респондент ретінде екінші курс студенттері таңдап алынды, өйткені олар студенттік өмірге бейімделуден толық өткен (бірінші курста) және маман болып қалыптасуды енді бастаған топ болып табылады.

Сауалнамаға қатысқандар жыныстық құрамы бойынша төмендегідей бөлінді: 57 – әйел және 43 – ер адам. Жастық көрсеткіші бойынша: 18-19 аралығындағылар – 45; 20-21 аралығындағылар – 48; 22-25 аралығындағылар – 7 студенттен тұрды. Бұл екінші курс студенттерінің арасында колледж бітіргеннен кейін жоғары оқу орнына түскендерің бар екендігін көрсетеді. Бұл құбылыс Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясында басым болып табылады, өйткені онда арнайы музыкалық дайындығы бар студенттер оқиды. Жалпы 18-19 және 20-21 жас аралығында тұлғаның белсенді түрде өзін өзі айқындауы жүзеге асады. Осы жас аралығындағы тұлғалар өздерінің өмірлік мүдделерін айқындайтын құндылықтарды таңдайды және солардың негізінде өздерінің мақсаттарын жүзеге асыра бастайды.

Сауалнаманың «Өміріңізде алға қойған мақсатыңыз бар ма?» деген бірінші сұрағына респонденттерің 86 % оң жауап берді, яғни олардың басым бөлігі өздерінің болашағы туралы ойланып, алдыңғы өмірлерін айқындайтын мақсаттарын нақты тұжырымдаған. Алайда, сауалнамаға қатысқандардың 11% әлі ол туралы ойланбадым деп жауап берсе, 3% мақсатым жоқ деген жауапты белгілеген.

«Өміріңізде қандай мақсаттар ең маңызды деп ойлайсыз?» деген сұрақ та 3 жауапқа дейін таңдауға мүмкіндік береді. Студенттердің берген жауаптарының ішінде басымдылыққа ие болғаны – жақсы отбасын құру -78 студент таңдаған. Келесі кезекте - жоғары білім алу - 58, жақсы достар табу - 56, баршылықта өмір сүру - 40, әрдайым аман-сау болу - 36, өз ісіңмен айналысуды - 25 студент белгілеген. Бұл жауаптарды тұжырымдасақ, қазіргі студенттердің идеалы өздері таңдаған жоғары білімнің беретін мүмкіндіктерін жүзеге асыра отырып, ауқатты, салауатты отбасын құру деп түсінуге болады. Ол идеалда достарға да орын табылады. Сауалнамаға қатысушылардың 25 ғана «өз ісіңмен айналысуды» мақсат ретінде қарастыруы олардың 2 курс студенттері болуымен байланысты деп ойлаймыз, өйткені тек соңғы курстарында олардың бұл бағыттағы ұмтылыстары айқынырақ болары сөзсіз.

«Сіз үшін өміріңізде ең құнды не?» деген сұраққа жауап беру барысында 3 жауапқа дейін таңдауға мүмкіндік берілді. Нәтижесінде, респонденттердің жауаптары төмендегідей көрініс тапты: 100 студенттің 89 - отбасын, 68 - денсаулықты, 52 - білімді, 25 - достарды, 23 - карьераны, 19 – ақшаны таңдады. Отбасын өз өміріндегі ең құнды деп бағалаған 89 студенттің 38-і онымен бірге білім мен денсаулықты қатар қойған. Ал 28 студент отбасы, білім мен карьера десе, 23 студент - отбасы, денсаулық, ақшаны маңызды деп есептейді. Бұдан студенттердің біздің қоғамымыз үшін дәстүрлі деп саналатын құндылықтарды бірінші орынған қойғанын көреміз. Алайда, соңғы орындарға ие болған «карьер», «ақша», материалдық құндылықтардың маңызы артып келе жатқанын көрсетеді.

Студенттер белсенді әлеуметтік топ болса да, олардың өмірінде сенімсіздік немесе қорқыныштудыратын тұстары болуы мүмкін. Осы орайда сауалнамаға қатысушылар үшін ең күрделі мәселе жұмысқа орналасу барысында туындайтын қиындықтар (студенттердің 42% белгілеген) болып шықты. Студенттер үшін жақсы отбасын құру маңызды мақсат екенін

жоғарыда қарастырып өттік, сондықтан болар олардың 22% екінші жартысын жолықтырмаудан қауіптенеді. Келесі кезекте студенттерді өмір сүру үшін керекті қаражатсыз қалу (17%), білім ала алмау мүмкіндігі (11%) толғандыратыны анықталынды. Респонденттердің арасында еш қорқынышы жоқ (2%) және жауап беруге қиналатын (6%) студенттердің де болуы олардың арасында өздеріне толық сенімді және сенімсіз тұлғалардың бар екенін көрсетеді.

«Бос уақытыңызда немен шұғылдануды жөн көресіз?» деген сұраққа берген жауаптардың ішінде қазір де кітап оқығанды (23%), мұражай, көрме, театрларға баруды (11%) қалайтын студенттердің болуы қуантса, теледидар көруді (5%) және ұйқтағанды ұнататын (13%) студенттердің болуы таң қалдырды. Сонымен бірге дүкен аралауға (12%), компьютерлік ойындар ойнауға (6%) көңіл бөлетін студенттердің болуы жоғарғы оқу орындары тарапынан олардың бос уақытына мән беру керектігін көрсетеді. Сондай-ақ, студенттердің 11% достарымен, 8% жақындарымен бірге болғанды, 5% - спортпен шұғылданғанды ұнатады. Ал 2% бос уақытында қосымша жұмыс іздесе, 4% бос уақытымыз жоқ деп жауап берді.

Кез келген адамның эмоционалды көңіл-күйі өміріндегі әртүрлі жағдайларға, оның мінез-құлқының ерекшелігіне тәуелді екені белгілі. Бұл студенттер үшін де орынды. Олар «Қандай сезімдерді жиі сезінесіз?» деген сұраққа әр кезде әр түрлі сезімде (33%), қарапайым көңіл-күйде (33%), сергектік сезімі және көтеріңкі көңіл күйде (26%) боламыз деп жауап берді. Бұл дүниеге сеніммен қарау, жағымды көңіл-күйде болу секілді жастардың басым бөлігіне тән сипаттамалардың студенттердің бойынан табылатынын байқатады. Ал немқұрайлық сезімі (3%) мен тұрақсыздық және мазасыздықтың (5%) болуы біршама ойландырады.

Қазіргі студенттердің адам бойындағы қандай қасиеттерді ерекше бағалайтынын қарастыру барысында респонденттер үшін маңызды тұлғалық сапалар анықталынды. Олардың пікірі бойынша, ең маңызды - ақыл-ой (100 студенттің 58-і), мейірімділік (48), мақсатқа деген ұмтылыс (42), өзіне сенімділік (32), көмек беруге дайын болу (30), қалжыңды түсіне білу (16), бастамаларға дайын болу (12), әдемілік (8-і таңдаған). Осылардың ішінде студенттердің ақыл-ой мен мақсатқа деген ұмтылысты, өзіне сенімділік пен бастамаларға дайын болуды ерекше қарастыруы олардың қазіргі заманның кәсіби мамандарына қажет сапалар екенін жете түсінгенін көрсетеді. Бұл сапаларсыз бәсекеге қабілетті маман болу мүмкін емес. Сонымен бірге, сауалнамаға қатысушылар адамгершілік, имандылық, адалдық, бауырмашылдық, қарапайымдылық, қиындыққа қарсы тұра білу секілді жалпыадамзаттық құндылықтарға да мән береді.

Әлеуметтік қатынастар барысында, адамның іс-әрекетін, тәлім-тәртібін тек құндылықтар ғана емес, қоғамда қабылданған нормалар жүйесі де айқындайды. Қоғамда орын алып жатқан түрлі жағдайлар кез келген адамның шешім қабылдауға, белгілі бір іс-әрекет бастауға қандай да бір әсерін тигізеді анық. Дегенмен тұлға бойындағы тәрбие мен басым құндылықтар кез келген әрекет жасау барысында өз басымдылығын көрсетеді анық. Нормалар жүйесі адамның белгілі бір жағдайларда қалай әрекет етуін анықтайтын ережелер жиынтығы деуге болады. Сондықтан сауалнаманың кезекті сұрағы «Өз мақсатыңызға жету үшін өтірік айтқан кездеріңіз болды ма?» және «Өміріңізде пара беріп көрген сәт болды ма?» деген сұрақтары осы мәселені көтереді. Бірінші сұраққа жауап беру барысында респонденттердің 33% «жоқ», яғни өтірік айтпадым деп жауап берсе, екінші сұраққа олардың 65% «пара берген жоқпын» деп жауап берді. Яғни, адамгершілік құндылықтардың басымдылығын байқаймыз. Алайда, студенттердің 67% «ия», яғни өтірік айттым, сондай-ақ, 19% «өзім бермедім, бірақ өзгелердің пара бергеніне кінә тақпаймын» және 12% «иә, бір рет бердім», 4% «көп рет бердім» деген жауаптар да болды. Бұл сауалдың нәтижесіне көз жүгіртсек, студент жастардың арасында қазіргі таңда адалдық пен шыншылдыққа, құқықтық сауаттылыққа байланысты үлкен, күрделі мәселенің бар екенін алға тартады.

Сауалнаманың бір бөлігі оқу үдерісі мен мамандыққа байланысты. «Оқудың сіз үшін маңыздылығы неде?» деген сұраққа екі жауапқа дейін таңдау мүмкіндігі берілді. Студенттердің басым бөлігі оқу үдерісі тек маман болу үшін ғана емес, жалпы білімді тұлға болып қалыптасу үшін (38%) де маңызды деп бағалады. Респонденттердің 30% маман иесі болып, өз бетінше өмір сүруге мүмкіндік аламын деп атап өтті. Сауалнамаға қатысушылардың 15% білімді болу арқылы өз бетінше өмір сүруге мүмкіндік аламын десе, 13% маман иесі атану жақындарының ішінде беделді орынға ие болуға мүмкіндік береді деп түсінеді, ал 4% маман иесі атану бай болуға мүмкіндік береді деп сенеді.

«Сіздің болашақ жұмысыңыз қандай болуы керек?» деген сұраққа студенттердің берген жауабы төмендегідей болды: 35% - адамдарға пайдалы болуы керек, 27% - жоғары материалдық жетістікке жеткізуі тиіс, 23% - беделді жұмыс болуы керек. Студенттердің басқа адамдарға пайда келтіруді, жақсылық жасауды ойлауы өте қуанышты. Дегенмен, жоғары материалдық жетістік пен

беделді жұмыстың болуына мән беру қоғамдық өмірде орын алған түбегейлі өзгерістердің студент жастардың құндылықтар жүйесіне де өзгерістер әкелгенін айқындайды. Сонымен қатар, студенттердің 15% өз пікірлерін білдіріп, болашақ жұмыстан эмоционалды тұрғыда қанағаттану да маңызды екенін атап өтті. Бұл пікір келесі сұрақта нақтылана түседі. «Болашақ жұмысыңызда сізге не маңызды?» деген сұраққа студенттердің 65% - жұмыстан рахат алу, 32% - жоғары жалақының болуы десе, 3% - өз нұсқасын ұсынды – халыққа пайдалы болу. Бұдан біз студенттердің кәсіби маман болып қалыптасу үдерісіне эмоционалды-психологиялық қатынасы басым екенін көреміз.

Сауалнамаға қатысушылардың «Сіздің өмірлік мақсаттарыңыз болашақ мамандығыңызға сәйкескеле ме?» деген сұраққа берген жауаптары біршама ойландырды: «иә» - 45%, «иә, кейбір тұстары» - 40%, «жоқ» - 15%. Бұдан сауалнамаға қатысқан 100 студенттің 15-і мамандық таңдау барысында өз мүддесін, талғамын, қабілетін, ішкі ізденісін емес, басқа себептерді басшылыққа алғанын байқаймыз. Біздің ойымызша, сол себептердің ең бастысы мемлекеттік тапсырыс бойынша тегін білім алу болып табылады.

Сауалнаманың келесі бөлігін бастамас бұрын, біз құндылықтар туралы студенттердің өз ойларын білгіміз келді, яғни оларда жалпы құндылық туралы түсінік қалыптасқан ба деген сұраққа жауап алуға тырыстық. «Сіз үшін құндылық деген не?» деген сұрақ сауалнамаға қатысушыларда біршама қиындықтар туғызған секілді, өйткені олардың 20% бұл сұраққа жауап бермеген. Дегенмен, көпшілігі біздің қоғам үшін дәстүрлі құндылықтарға тоқталған:

- отбасы, білім, денсаулық – 36%;
- адам бойындағы жақсы қасиеттер – 20%;
- байлық, сапалы заттар – 14%;
- руханилық – 10%.

Жастар үшін дәстүрлі құндылықтардың өз маңызын жоғалтпағанын қазақстандық жастардың құндылықтар жүйесін қарастырған басқа да зерттеулер дәлелдейді [3]. Сонымен бірге, студенттердің осы жауаптарынан олар үшін материалды заттар әлемінен рухани дүние маңыздырақ деген қорытынды жасауға болатын секілді. Бірақ, олардың 20%-н бұл сұраққа жауап бермегенін ескерсек, басқа тұжырым туындайды, яғни 18-21 (респонденттердің басым бөлігі) жас аралығындағы жастар тұлға ретінде қалыптасу үстінде, олардың өмірмәнді ұстанымдары мен құндылықтары әлі айқындалуда.

Зерттеу барысында әлеуметтік өмірдің бірқатар салаларына да көңіл бөлінді. Студенттердің материалдық құндылықтарға деген қатынасын, яғни әлеуметтік топ ретіндегі құндылықтық бағдарын айқындау үшін олардан материалдық құндылық жайлы пікір білдіру сұралды. Берілген жауаптардың ішінен «Материалды жетістіктерге адам өз күшімен жетуі керек, ал оны қаламайтындар жоқшылықта өмір сүре берсін. Бұл әділетті» деген тұжырымды респонденттердің 31% таңдады. 58% - «Адамгершілік болуы керек. Материалды жетістікке жеткен адам, өзінен төмен адамдарға әрдайым көмек көрсетуі тиіс», 11% - «Мен үшін материалдық құндылықтар аса маңызды емес» деген жауаптарды белгіледі. Бұдан студенттердің материалдық жетістікті тұлғаның қоғамның белсенді мүшесі ретінде қалыптасуының басты көрсеткіштерінің бірі ретінде қабылдайтынын көреміз. Бірақ ол өзіндік мақсатқа айналмайды, материалдық жетістікке деген қатынас гуманистік ұстанымдар тұрғысынан анықталады. Бұл пікірмен жастардың құндылықтық бағдарларын зерттеушілердің бірқатары келседі [4].

Отбасы мәселесіне байланысты сұрақтарға берілген жауаптар студенттердің әлі де қазақ халқының дәстүрлі дүниетанымына тән ұстанымдарды басшылыққа алатынын, отбасылық қатынастарда ұлттық тәрбиенің маңызы әлі де сақталғанын көрсетті. Мысалы, «Сіз азаматтық некенің болуын қолдайсыз ба?» деген сұраққа сауалнамаға қатысушылардың 61% - «жоқ» деген, 39% - «иә» деген жауапты таңдады. Сондай-ақ, «Сіз қанша балаңыз болғанын қалайсыз?» деген сұрақтың жауаптары да осы тұрғыда болды: көп балалы отбасы болуды қалаймын - 43%, үш немесе төрт бала – 41%, бір немесе екі бала – 13%, мен балам болғанын қаламаймын – 3%.

Сауалнамада студенттердің азаматтық ұстанымдарына да көңіл бөлінді, қазіргі студент жастар үшін отансүйгіштік, ұлтжандылық деген ұғымдар маңызды ма деген мәселе де қарастырылды. Респонденттердің «Отан», «атамекен» деген сөздерді қалай ұғынасыз? деген сұраққа жауаптары: бүкіл Қазақстан – 51%, мен дүниеге келген жер – 44%, менің өмір сүруіме ең қолайлы жер – 5% бұл ұғымдардың студенттер үшін өз құндылығын жоғалтпағанын көрсетеді. Сонымен қатар, «Сіз өзіңізді Қазақстан Республикасының азаматы ретінде қандай деңгейде сезінесіз? (1 - мүлдем сезінбеймін, 5 – толығымен сезінемін)» деген сұрақтың жауаптары да осы пікірді қолдайды: 5 – 45%, 4 – 21%, 3- 25%, 2- 6%, 1-3%.

«Сіздің құндылықтық бағдарларыңыз ата-аналарыңызға тән жүйеден өзгеше ме?» деген сұраққа студенттердің 41% - жоқ, 21% - иядан гөрі жоқ деуге болады, 17% - жоқтан гөрі ия деуге болады, 21% - ия деп жауап берді. Сұрақтың нәтижелеріне көз жүгіртсек, қазіргі жасатардың басым бөлігі ересек топтың құндылықтар жүйесін қабылдаған және ата-ананың бала тәрбиесінде оның құндылықтық бағдарларының қалыптасуына үлкен ықпал тигізе алатынын байқап отырмыз. Бірақ бұл толығымен осындай деуден аулақпыз. Себебі ата-ананың балаға берген дүниетанымы уақыт өте неше түрлі факторлар әсерінен өзгереді. Оған қоршаған орта, батыстық идеология, жаһандану дәуірі, телевидение, интернет және т.б. өз әсерін тигізеді. Сол себепті де оның құндылықтық бағдары өзгеше сипат ала бастайды. Демек, жастардың құндылықтық жүйесі ата-анасының құндылықтық жүйесінен өзгешеленетінін көреміз.

Қорыта келе, студент жастардың құндылықтар жүйесін зерттеу оларға тән құндылықтарды біржақты, жақсы немесе жаман деп бағалаудың мүмкін емес екенін көрсетті. Бұл өте күрделі құбылыс. Дегенмен, осы зерттеу негізінде жастардың құндылықтарының қалыптасуына ықпал ететін әлеуметтік көңіл-күйлері оң сипатта деген тұжырым жасауға болады. Бұл жастарға тән оптимизм, өздеріне деген сенімнің жоғары болуымен байланысты болуы мүмкін. Олар әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге тез бейімделіп, жеңіл қабылдайды, қалыптасқан жағдайда өз орнын табуға ұмтылады. Олардың бір бөлігі өз өмірлеріне көңіл бөліп, жеке өз басына тиімді, өз қажеттіліктерін қанғаттандыруға мүмкіндік беретін құндылықтық бағдарларды басшылыққа алады. Сонымен қатар, бұл зерттеу қазіргі жастар қоғамның басым бөлігі үшін дәстүрлі болып есептелінетін құндылықтарды әлі де ұстанады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Студенттердің өз әлеуетін жүзеге асыруы, ең алдымен, отбасы және жақын ортасына, сонымен бірге білім алуға, еңбек етуге деген қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған. Бірқатар факторлар еңбекқорлық, денсаулық, отбасы секілді жалпыадамзаттық құндылықтардың өз мағыналарын жоғалтпағанын, жастардың құндылықтық бағдарлары болып табылатынын көрсетеді. Әсіресе отбасының маңызы сақталуда. Сонымен бірге, қазақстандық қоғамның даму барысы, әлеуметтік-экономикалық қатынастардың сипаты, мәдени-рухани саладағы өзгерістер жалпы қоғам мүшелерінің құндылықтар жүйесіне, соның ішінде жастардың құндылықтарына да ықпал еткенін көруге болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

- 1 Ларина А.А. Основные ценности современной молодежи // Территория науки. - № 5, 2015. – С.67-72.
- 2 Кульжанова Ж.Т., Шеръязданова Г.Р. Муханбеткалиев Е.Е. Современные ценностные иерархии молодежи // Вестник КазНПУ: Серия Социологические и политические науки. -№3 (67), 2019. - С.39-44.
- 3 Саликжанов Р.С. Система ценностей современной казахстанской молодежи // Вестник РУДН: Серия Социология. - № 2, 2014. – С.136-143.
- 4 Лосун К.В. Ценностные ориентации современной молодежи // Гуманитарные научные исследования.- №1.- Ч.2, 2015. [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2015/01/9327>

МРНТИ 11.01.11.

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-8940.22>

Ж.О. Есеркепова

*Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті
Алматы, Қазақстан*

ЦИФРЛІ ДИПЛОМАТИЯДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ: САЯСИ АСПЕКТ

Аңдатпа

Автор бұл мақалада әлемдік саясаттағы қазіргі дипломатияның дамуы мен түрлеріне, соның ішінде мәселеге арқау болып отырған цифрлы дипломатияға тоқталады. Сонымен қатар, автор цифрлы дипломатиядағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың алатын орны мен ролін қарастырады. Әсіресе, цифрлы дипломатияның ҚХР-да қаншалықты қолданыста екендігін талдайды. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қазіргі заманғы әлеуеті бастапқы